

CSERÉPFALU IDEGEN EREDETŰ CSALÁDNEVEI 1550–1974

MIZSER LAJOS

A magyarországi vezetéknevek egy – el nem hanyagolható – része idegen eredetű. Idegen eredeten azt értjük, hogy a név nem magyar közegben jött létre, azaz a nevet vet-tük át. Az idegen közsőből származó családnevek – ha a névadás formája magyar – ma-gyarnak tekinthetők. Cserépfalu névanyagát fogtuk vallatóra. 1550 és 1974 között min-den nevet megvizsgáltunk, amely a községgel kapcsolatos okmányokban¹ előfordult. A 425 év alatt 1313 féle névre bukkantunk (itt nem vettük figyelembe a helyesírási alak-változatokat; pl. a Gál, Gaal, Gáll egy névnek számít). A magyar nevek száma: 868 (71,55%), idegen: 345 (28,44%). Ez utóbbi szám kissé csalóka. Szerepelnek neveink között tudniillik olyanok is, amelyek csak egyszer-egyszer bukkannak fel valamilyen esemény kapcsán. Ilyenek pl. a felső-magyarországi kapitányok nevei, tisztartók, inté-zők, tanítók nevei, a XVIII. században a járásba telepítettek, a csak a házassági anya-könyvekben szereplő személyek adatai, a summásság alkalmából előforduló nevek stb. Nézzünk azonban konkrétabb példákat is! Így *Karaffa* (következtesen ezzel az ortog-ráfiával), *Spankau* kapitányok, *Hicinbaci* Mara porrogi bába, *Eltz*, *Coburg* herceg bécsi ügyvédje stb. *B. Gergely Piroška*² szinkron vizsgálatában (összességében 571 név) ide-gennek 16,46% minősül. Hangsúlyozzuk, hogy az idegen elem a község névanyagában alkalmi jellegű, a *Derda*, a *Kósik*, a *Szolivajs* állandó, ma is élő név, idegenszerűségük-et ma már nem érzik.

Három csoportot állapíthatunk meg: I. Szláv eredetű nevek (többségükben szlo-vák, kisebb részben cseh, horvát, ruszin, lengyel, illetőleg több szláv nyelvből is levezet-hető nevek). II. Német eredetű nevek (elsősorban osztrák–bajor és sziléziai). III. Egyéb nevek (cigány, görög, francia, latin, olasz, román és fel nem derített eredetű nevek).

A szláv eredetű vezetéknevek száma: 186 (az idegen névanyagban belül 53,91%, a teljes névanyag 15,33%-a). A német eredetű vezetéknevek száma: 134 (az idegen név-anyagban belül 38,84%, a teljes névanyag 11,04%-a). Az egyéb nevek száma: 25 (az ide-gen névanyagban belül 7,24%, a teljes névanyag 2,88%-a). Természetesen állításaink között vannak (lehetnek) vitatható dolgok is; ez azonban nem az utánjárás gyengeségét mutatja, hanem a nemzetiségi terület jellemzőit. Főként a Sziléziából Borsodba telepí-

1. Magyar Országos Levéltár, Budapest, Filmtár: Regesta decimarum Borsodiensis, Hevesiensis, Episcopatus Agriensis, Conscriptioes portarum, Archivum regnicolare, Landeskonskription, Esterházy család levéltára: Rozgonyi-Báthory javak, Urbaria et Conscriptioes, Dél-Borsodi egyházi anyakönyvek. Időhatárok: 1550–1895. A Tiszáninneri Református Egyházmegye Tu-dományos Gyűjteményei, Sárospatak: Cserépfalu iratanyaga, egyházlátogatási jegyzőköny-vek, Protocollumok. Időhatárok: 1640–1948. A református egyház iratai, Cserépfalu: anya-könyvek, gazdasági és iskolai iratok. Időhatárok: 1731–1974.
2. A kalotaszegi családnevek rendszertani és funkcionális vizsgálata.

tettek nevében állapítható meg hasonló jelenség. Nem tudjuk sokszor egyértelműen eldönteni, hogy németbe oltott cseh és lengyel (esetleg vend) nevekről van-e szó, vagy éppen fordítva.

A névanyag vizsgálatakor a legprominensebb munkákra támaszkodtunk. A földrajzi helyzet egyértelműen eldönti, hogy elsősorban szlovák nevekről lehet szó. Másodszorban pedig ruszin és cseh névanyagról. Harmadsorban – ráadásul folyamatosan – horvát, negyedszerre szerepelnek a lengyel, illetőleg a sziléziai félig német, félig szláv adatok. S be kell vallanunk, hogy a leg gondosabb utánjárással sem sikerült pontosan megállapítani, hogy egy-egy név melyik szláv nyelvből származik. Néhányszor a személyes kapcsolat, illetve a véletlen is segített, de ezekre tudományos anyagot építeni nem szabad, mert az alap bizonytalan, legfeljebb a teljes névanyag egy-két százalékában lehet a segítségemre.

Némi támpontot nyújthat a vallás. Ez pl. Szabolcs megye névanyagában evidens, de Borsodba katolikus szlovákokat, illetve németeket telepítettek – így a vallás nem utal a nemzetiségre, legfeljebb a katolizálásra, de ez már nem nyelvészeti kérdés.

A nevek vizsgálatakor figyelembe vettük a cseh, a szlovák, a német, a román, a magyar, a horvát névkönyveket (l. az irodalomjegyzékben!). Mindegyiküknek az az előnye, hogy más nyelvből is hoznak adatokat.

A névadás indítéka alapján négy csoportot állapítottunk meg. Ezek általában meg egyeznek az általunk korábban közzétett adatokkal,³ amelyek lényegében Bach⁴ felosztását követik.⁵

A) SZLÁV EREDETŰ VEZETÉKNEVEK

I. SZÁRMAZÁSRA UTALÓ NEVEK

1. A szülők nevéből alakult nevek

a) Az apa keresztnéve 6 névre utal. Szlovák: *Éliás* ~ *Eliás*, *Pável*, cseh: *Hódor* (< német *Hader*), *Prokop*, horvát: *Pávai* (< *Paval*), ruszin: *Zachár*.

b) Az apa keresztnévének rövidülése, illetve továbbképzése: 40 név vonatkozik erre a témára. Szlovák: *Beda* (< *Bedoslav*, *Bedrich*), *Bencsik* (< *Beňadik*), *Bohun* (< *Boh-előtagú* nevek), *Boján* (< *Bojimir*, *Bojeslav*; de: horvát: *Bojcvati*), *Demkó* (< *Demeter*), *Ficzera* (< *Vincenc*), *Frankó* (< *Frank*), *Geduly* (< *Gedcon*), *Jóczik* (< *Joseph*), *Jure* (< *Juraj*), *Kalahoda* (< *Gál*, *Calixtus*), *Kasperik* ~ *Kasparik* (< *Gaspar*), *Kubik* (< *Jakub*), *Kubiss* (< *Jakub*), *Lukcso* (< *Lukás*), *Manik* ~ *Mánik* (< *Manfréd*), *Matusik* (< *Matias*), *Matula* (< *Matej*, *Matias*), *Mihalik* (< *Michal*), *Mihalko* (< *Michal*), *Michna* (< *Mikuláš*), *Mikhulicz* ~ *Mikuli* (< *Mikuláš*), *Palik* (< *Pavlik*), *Petkó* (< *Petr*, horvát is lehet), *Petrus* (< *Peter*, sziléziai is lehet), *Simkó* (< *Šimon*), *Sztankó* (< *Eusztachius*, *Stanislav*), *Tamkó* (< *Tomáš*), *Vanczák* (< *Iván*), *Vankucz* (< *Iván*), *Vanyo* (< *Iván*), *Vavrek* (< *Vavrinec*). Egyéb szláv: *Daragó* (< *Dragomir*, *Dragoljub*), *Mács* (< *Maciej*, lengyel), *Milete* (< *Mileta*), *Orlik* (német is lehet), *Perczák* (cseh, *Ber-előtagú* nevek), *Paczek* (< *Pacián*), *Racska* (< *Radoslav*), *Ruczik* (< *Rüdiger*).

c) Az apa neve + a tőle való származást jelölő suffixumok: Szlovák: *Belán*, *Benkovics*, *Bukovics*, *Gallovits* (a család horvátnak tartja magát, de dél-vidéki szlovák).

3. Cserépfalu XVI–XVII. századi vezetéknévei.

4. Deutsche Namenkunde I. 1.

5. A feldolgozásban, illetve a közzétételben Bahlow, Gottschald és Moldanová gyakorlatát követtem.

Herovics, Janovics, Lubkovics, Paulikovics, Salkovics, Simics, Siskovics, Sztankovics, Vajdovics, Valovics, horvát: *Bucsity, Bujanovics, Keglevich, Mihalovits*, ruszin: *Ninics*.

d) Az anya neve: mindkettő szlovák: *Riska, Rozinka*.

2. A származás helyére utaló nevek

a) Helységnév + képző (-án, -ec, -szki, -cki): szlovák: *Balaso vszki* (Balás: Zólyom, Balásfa: Pozsony m.), *Belányi* (8 megyéből mutatható ki a Béla, illetve a Bél helynév), *Bukoveczky* (Bukóc: Abaúj, Bereg, Sáros m.), *Czebányi* (Cebe: Pest m.), *Csemniczki* (Csemnice: Liptó m.), *Dolánszki* (Dolyán: Nógrád, Szepes m.), *Grabovszky* (Grabóc: Tolna m., de: Bahlow: Grabow, Grabau: Pomeránia), *Hilóczki* (Hilyó: Abaúj m.), *Jariczky* (Járek: Bács-Bodrog), *Jávorszky* (Javorec: Szepes m.), *Kokovecz* (Kokava: Gömör, Kokova: Liptó m.), *Mereticzki* (Meretice: Sáros m.), *Orliczki* (Orlóc: Trencsén m.), *Petrosoczki* (Petrusovica: Bereg), *Praznóvszky* (Práznóc: Nyitra m.), *Répászky* (Répáshuta: Borsod m.), *Straviczky* (? Strba: Liptó m.), *Tareczky* (Tarasz: Máramaros m.), *Tersánszki* (? Tersza: Máramaros m.), *Verhoczki* (Verhovina: Ung. m.), *Vigyimszki* (Vidina: Nógrád), *Záborszky* (Zábor: Turóc m.), *Znakovszky* (Sznakov: Sáros m.); cseh: *Kránczky* (Krámsky: Csehország), *Porupszki* (Poruba: Morvaország, illetve Szilézia), *Schabinsky* (Schaab: Szilézia), *Wroblenszki* (Wrobel: Szilézia); horvát: *Lakonszki* (Lackendorf: Sopron m.).

b) *Nagyobb egység neve* + szuffixum: *Hanák* (morvaországi), *Krisány* (Kőrösvidéki), *Lipták* (liptói), *Moravcsik* (morvaországi).

c) Lakóhelyre vagy onnan való származásra utaló vezetéknevek: szlovák: *Dubecz* (tölgyfa mellett lakó), *Holecz* (réti), *Horaskó* (erdei, hegyi), *Hornyák* (hegyi), *Horviczki* (Hor-víz-szky = Hórvízi), cseh: *Danda* (hegylakó), *Harázi* (< Hrázky = töltési, gáti), *Kaucsek* (sarki).

II. FOGLALKOZÁSRA UTALÓ VEZETÉKNEVEK

1. *A foglalkozás megnevezése*: itt nem csupán a foglalkozásról van szó, hanem a tisztésről, illetve a társadalomban betöltött szerepről, állapotról is. Valamennyi név szlovák eredetű: *Bányik* (bányász), *Bredár* (takács), *Brusznik* (kőszőrűs), *Csertár* (vő. értat = rajzol, vázol), *Drabek* (poroszló), *Dravec* (nyúzó), *Flajkó* (< Fleischer + ko mészáros), *Husonyicza* (libapásztor), *Huszárik* (libapásztor), *Kázár* (csendőr), *Kecsmár* (kocsmáros), *Koleszár* (kerékgyártó), *Kormacsik* (gondozó), *Koterkó* (zselér), *Kutás* (bányász), *Majorcsik* (majoros), *Novák* (újtelepes), *Novek* (ua.), *Potrecz* (csavargó), *Povozán* (fuvaros), *Skrabák* (írnok), *Solténszky* (soltész), *Szolyák* (sós), cseh: *Zavrzel* (aki főz, szakács).

2. *A foglalkozás eszköze*: Szlovák: *Cseszla*: (kaptár), *Szmik* (egy bizonyos verőszerszám).

3. *A foglalkozás terméke*: Szlovák: *Brindza* (sajt), *Bubrik* (hód), *Klopuk* (kalap), *Kósik* (koža = bőr, vagy ruszin: kósik = kosár), *Supella* (oromdíz az épületen), *Sztrucsek* (a hüvelyes növények termése).

III. EGYÉNI TULAJDONSÁGON ALAPULÓ VEZETÉKNEVEK

1. *Testi tulajdonság*: Szlovák: *Berda* (bordás), *Breda* (ua.), *Dudla* (motyogó), *Csernoch*, *Csernok* (fekete), *Kucsera* (hajfürt, üstök), *Kucserák* (ua.), *Ruzicska* (rózsaszép), *Sutak* (csonka), *Zubek* (nagyfogú), cseh: *Csufor* (füрге), *Ruzsek* (rózsaszép).

2. *Leleki tulajdonság*: *Bozsik* (házi bálvány), *Buzsik* (ua., de: vagy kelet-szlovák vagy lengyel), *Csrefko* (beles), *Duch* (lélegzet), *Dusa* (lélek), *Dusicza* (ua.), *Kiszél*, *Kiszely* (savanyúlevés), *Pokornai* (alázatos), *Ramda* (morgó), *Roszkos* (mulatozó),

Szecsco (verekedő), *Ternyik* (tüskés), *Zajác* (nyúl, ti. gyáva), cseh: *Csillik* (életrevaló), *Derda* (nyugtalan), *Szendek* (falánk), lengyel: *Czabán* (kétfalkezes).

3. *Egyéb tulajdonság*: kényszerűségből állapítottuk meg ezt a kategóriát, mivel a többség valamilyen állatnév. Ez annyit is jelent, hogy metaforikus nevekkel állunk szemben. De: azt, hogy testi avagy lelki tulajdonságot jelölnek a nevek, a rendelkezésünkre álló szakirodalomból nem tudunk nyilatkozni. A szemlélet megegyezhet a magyarral, de el is térhet. Ezért alkottunk külön kategóriát. Csaknem teljes bizonyossággal szlovák nevek: *Czikora* (cinke), *Kaffka* (csóka; ebben a formában inkább cseh), *Kukucska* (kakukk), *Mizsák* (ölyv; inkább cseh), *Potemcsik* (bogár), *Ráska* (rák), *Rásko* (ua., de ha cseh, akkor vörösbegy a jelentése), *Rebicsek* (szegfű), *Seszták* (pénzdarab), *Szikora* (cinke, ebben a formában cseh is lehet), *Szrog* (szarka), *Szvercsok* (tücsök), *Volni* (szabad).

4. *Egyéb, ismeretlen, de szláv eredetű név*: Mindössze két név megfejtése hiányzik. Az *-in*, a *-nák* képző ismert előttünk, csak éppen az alapszót nem tudtuk felderíteni. A *Fatalin* név nyugat-magyarországi horvát név (bár a németből is levezethető), a *Koskornák* olvasata viszont bizonytalan (s = s vagy sz, n = n, ny?), mivel csak írásban fordul elő, néviselőit nem ismerem. Az előbbi név viselője viszont horvát eredetűnek tartja magát, amit némiképpen igazol az is, hogy Bozsokról került tanítóként Cseréfaluba.

B) NÉMET EREDETŰ VEZETÉKNEVEK

I SZÁRMAZÁSRA UTALÓ NEVEK

1. A szülők nevére utaló nevek

a) Az apa keresztnéve, ősi személynév: 7 családnevünk van: *Linhárd* (< Lienhard ~ Leonhard; elzászi forma), *Hermann*, *Jermann* (< Jährmann ~ Germann), *Paluff* (< Ballauf ~ Baldolf), *Stephán* (< Stephan), *Szeberin* (< Severin ~ Severinus), *Szibert* (< Siebert ~ Sigbert).

b) Az apa nevének rövidülése, illetve továbbképzése: 24 név. *Berndt* (< Bernhard), *Fried*, *Friedel* (bármelyik Fried-előtagú névből levezethető), *Gőz* (< Godizo), *Herke* (< Hercholt), *Kéverl* (< Gebhart, esetleg Gabriel), *Kolock* (< Nikolaus; sziléziai forma), *Kondel* (< Konrad), *Krein* (< Quirinus), *Lamos* (< Lambert), *Lank* (< Lankomir, sziléziai forma), *Lodi* (< Liudolf), *Lucz* (< Lutz < Ludwig), *Majnár* (< Meiner < Meinhardt), *Michl* (< Michael), *Nikkel* (< Nickel < Nikolaus, sziléziai forma), *Padiszt* (< Patist < Baptista), *Pecsmán* (< Petsch < Peter + Mann; némi szláv beütéssel), *Penz* (< Pentz < Benzo, Berchtold, pomerániai név), *Petze* (< Petz < Peter), *Pirn* (bármelyik Bär-előtagú névből levezethető sziléziai név), *Romi* (< Rombald, Roman), *Venter* (< Bonaventura), *Wolff* (bármelyik Wolf-előtagú névből levezethető név, avagy a 'farkas' jelentésű szóból, de ekkor egyéni tulajdonságot jelöl).

c) Az anya nevére nincs adatunk, bár a német névadási gyakorlatban van rá példa.

2. A származás helyére utaló nevek:

a) Népnevek (összesen 5 név): *Deutsch* (német), *Engel* (angol), *Franck* (frank), *Krajner* (szlovén; eredetileg: krajnai), *Windisch* (vend).

b) Puszta helységnév (6 név): *Aulinger*, *Bahil* (< Bachl, némi szláv beütéssel), *Coburg* (< Koburg), *Rozenperg* (< Rosenberg; szlávós alak), *Spankau*, *Spornáth* (torzított alak, helyesen: Spenrat).

c) Nagyobb tájegység, vidék neve: *Heizelman* (pusztalakó, magyaros formában), *Szemán* (a tengerpart lakója).

d) Helységnév + képző (-er): *Egerer* (< Eger; nem Heves megye székhelyét jelöli,

hanem egy csehországi várost), *Giebiszer* (< Kiebitze), *Glóner* (< Glonn), *Greiner* (< Grein; levezethető a Grino személynévből, illetve a Greiner 'civakodó' szóból is), *Lintauer* (< Lindau; levezethető a Lendva folyó német nevéből – Lindau – is), *Lógtner* (< Lauken), *Smégler* (< Schmiegel), *Steiner* (< Stein; nagyon gyakori név német nyelvterületen!), *Tauner* (< Daun), *Williger* (< Willich, Willig, de személynévből is levezethető).

e) Lakóhelyre vonatkozó nevek: *Bander* (mezei), *Brückler* (a híd mellett lakó, más eredeztetés is elképzelhető), *Eltz* (égerfa lakóhelyének jellegzetes fája), *Tuczenhaler* (egy erdőréz neve lehet; a Tuzental jelentése: Csecs-völgy – feltehetően egy felvidéki földrajzi név).

II. FOGLALKOZÁSRA, TISZTSÉGRE, ÁLLAPOTRA 35 NÉV UTAL:

a) A foglalkozás, tisztség, állapot megnevezése: *Bankhauer* (padkészítő), *Bauer* (földműves), *Beinhauer* (mészáros), *Czapf* (csapláros), *Fendt* (mutatványos), *Fleischer* (hentes), *Gottler* (< Kottler, kazánkovács), *Hájpa* (< Heuber, szénás; szláv alak), *Hák* (< Haack, házaló), *Hefner* (fazekas), *Jáger* (vadász, osztrák–bajor forma), *Jéger* (vadász) *Jeszleri* (< Geszler, kezes, jótálló, magyaros forma), *Keller* (pincemester), *Knipfer* (csomózó), *Koch* (szakács), *Kottler* (földműves), *Leflér* (< Leffler – Löffler, kanalas, sziléziai forma), *Lerch* (madárkereskedő), *Mejer* (< Meyer, majoros), *Melczer* (< Mälzer, malátakészítő), *Müller* (molnár), *Neugebauer* (telepes, újgazda), *Piller* (< Biller, malomkővágó), *Protner* (kontár), *Reck* (száműzött, menekült), *Schaffer* (juhász), *Schreiner* (asztalos), *Schubert* (cipész, varga), *Schmidt* (kovács), *Singer* (kántor), *Smögner* (tőzégbányász), *Sziber* (< Sieber, rostás), *Tauber* (galambos), *Wagner* (kerékgyártó).

b) A foglalkozás eszköze: *Grünbaum* (ügynevezett cégénév), *Haberalyter* (< Haberreiter = zabrosta; magyaros, hibásan etimologizált magyaros forma), *Winternütz* (téli háló).

c) A foglalkozás terméke: *Czimer* (< Zimmer = faéptítmény), *Czókoly* (< Zockel = facipő), *Haber* (zab), *Köhler* (bőrvért); más eredeztetés is elképzelhető), *Steinstock* (feszület, szentkép), *Zuber* (sajtár, cseber).

III. EGYÉNI TULAJDONSÁGON ALAPULÓ VEZETÉKNEVEK

a) Testi tulajdonság: *Denke* (balkezes), *Ertl* (erős), *Grósz* (nagy), *Groszmann* (ua.), *Hok* (< Hoch = magas), *Keffig* (hernyó, féreg; metaforikus név), *Klein* (kis), *Krank* (testileg gyenge), *Langh* (hosszú), *Nottl* (Not = mocskok, szenny; esetleg: Notte = dió), *Rót* (vörös), *Schwartz* (fekete), *Sorsnik* (féreg; a németben vend jövevénynévből képzett név), *Sproch* (sár, szenny), *Stumpf* (köpcös), *Weiszkopf* (fehér fejű).

b) Lelki tulajdonság: *Art* ~ *Hart* (kemény, de az Adler = sas sziléziai formájából is levezethető), *Fröhlich* (boldog), *Hundt* (szeszélyes), *Lacherin* (nyalánk, torkos), *Lusztig* (víg), *Proszter* (egyszerű, szláv eredetű szóból), *Reöck* (< Röck = károgó, ordító), *Sajábó* (?< Scheibel = száraz ember; régi átvétel, magyaros ejtés és írás), *Sichflektig* (< Schlechtig = együgyű), *Szolivajs* (talán ez a név a legtipikusabb sziléziai. Az 1840-es években fordul elő először, *Szolivejsz*, *Szolivajs* formában, a mai írásmód az utóbbit követi. Az ejtése viszont: *Szulivák*. Ezt a család sérelmezi, illetőleg ragadványnévként fogja fel. A család első tagja Coburg herceg erdőmestere volt, a család férfitagjai azóta is erdészek. Szavajárási név: *Suhle* = dagonya, *weis* = mutasd. Eredeti-

leg német név, amelyet a Szulivák formával szlávósítottak). *Traply* (< Trappl = együgyű), *Vilt* (< Wild = vad).

c) Egyéb tulajdonság: *Pletrik* (a névadás indítéka nem világos. A név ugyanis összefüggésben van a „blühen” szó tövével, s németül Plättrich-nek hangzik), *Reich* (gazdag), *Sikur* (szláv jövevényszó, alapalakja megegyezik a már említett Czikora ~ Szikora névvel).

C) EGYÉB EREDETŰ VEZETÉKNEVEK

1. *Cigány*: A községben 1800 előtt találhatunk ideiglenesen megtelepedett cigányokat. A többségük vezetéknevét (ha volt egyáltalán) nem tartották fontosnak feljegyezni. A névanyag a halotti anyakönyvre jellemző. Mindössze 6 cigány eredetű nevet szedtünk össze: *Bakró* (birka), *Bari* (nagy), *Duka* (fájdalom), *Pantu* (ötödik), *Zámbó* (zámba = béka; a magyar Zámbó névvel csak véletlenül egyezik meg), *Zámpori* (kis béka).

2. *Görög*: *Argirus* (téglaégető), az uradalom alkalmazottja volt (foglalkozásneve azonos a családnévvel – ha igaz, mert a latin nyelvű összeírásban: Tegularius).

3. *Francia*: *de La Motte* (a korabeli kiejtés: Delamotte; eszerint olasz név is lehetne, de a család bizonyíthatóan francia eredetű), *L’Huillier* (olajárus, olajkereskedő; a család korán elmagyarosodhatott, mert a korabeli ejtése nem a francia lüillié, hanem lülier), *Vaudemont* (helynévi eredetű).

4. *Latin*: *Antoni* (az Antonius név genitivusa), *Czékus* (caecus = vak), *Fábbry* (a faber = kovács genitivusa), *Vitarius* (feltehetően a vitrarius = üveges szóval függ össze).

5. *Olasz*: *Bianchini* (fehér), *Karaffa* (caraffa = korsó), *Caprara* (egy sziget neve), *Nigrelli* (fekete), *Szoláry* (< Solari = varga).

6. *Román*: *Hicinbaci* (aki a botot rázza: hîtîn + băț; feltehetően ragadványnév. Nehézséget csak az okoz, hogy egy porrogi születőné neve, és Somogy megye kissé távol esik a rumén nyelvterülettől), *Nestor* (Nesztor), *Todor* (Tódor: nem sikerült megállapítani, hogy melyik a vezetéknev, mert a források kétféleképpen közlik – az uradalom órásmestere volt. A halotti anyakönyvben Valachus-ként szerepel), *Tonté* (egy cigány neve. Vö. román tont (Pl-ban: toante) = buta, hülye, ostoba).

7. *Ismeretlen idegen nyelv*: *Jóptá*, *Tepont* (bizonytalan olvasatú).

Ezek után táblázatokat mutatunk be, amelyek közlik a szláv és a német névanyagot részletekre bontva: a vezetéknevek számbeli megoszlását és két tizedesig a részesedési arányt.

ÉSZREVÉTELEK, MEGJEGYZÉSEK

1. A kettős vezetéknevek között kettő olyat találtunk, amelyeknek egyik eleme idegen: *Alexy* Báthory (a kettősséget az anya vezetéknevének felvétele eredményezte. Az *Alexy* a latin Alexius genitivusa), *Homonnai-Drugeth* (a kettősséget a nemesi előnév felvétele eredményezte. A *Drugeth* név a franciából került hozzánk, s ott germán eredetű személynév).

2. Az alakváltozatok száma meglehetősen kevés: *Kéverl-Kevrl*, *Michl-Mikli*, *Art-Hart*, *Szolivajsz-Szulivák*, *Hódor-Kódor*, *Kasparik-Kasperik*, *Mikhulicz-Mikuli*, *Danda-Dandik-Dandi-Dandics*.

3. A szláv neveket viselők többsége magyar, avagy az elnemetietlenedés periferiáján levő emberek. Alátámasztja ezt az is, hogy a helyesírás is magyaros. A szláv, vagy jelentsük ki: a szlovák eredetű lakosság beáramlása ÉNy-É-ÉK felől történt, miként a helységnevből képzett nevek is mutatják. A személynévből alakult neveket a képzőgazdagság jellemzi. Kniezsa István szerint a

horvátban a kicsinyítő képzők száma meghaladja a 200-at, de nem sokkal kevesebb van a szlovákban sem.⁶

4. A német eredetű vezetéknevek esetében a német nemzetiség már nagyobb szerepet játszott, de asszimilációjuk is gyorsabban történt.⁷ Többségükben osztrák–bajor és sziléziai, de van közöttük elzászi, pomerániai stb. (a helynévi alaptagú nevek is ezt mutatják). Német nevet viseltek a községben kereskedő zsidók. A répáshutai szlovákok közül is soknak volt német neve, főként azoknak, akik Zólyom megyéből származtak. A sziléziai eredetű neveken mutatkozik meg leginkább a szláv hatás: a nevek hangalakja szlávossá vált.

5. Nem mulaszthatom el, hogy köszönetet ne mondjak lektoromnak, Mező Andrásnak, aki folyamatában is figyelemmel kísérte a munkámat. A részletekre menő hasznos tanácsait megfogadva készült el ez a dolgozat.

A vezetéknevek típusai	Szláv		Német	
	szám	%	szám	%
Származásra utaló vezetéknevek	108	58,06	59	44,02
Foglalkozást, tisztséget jelentő vezetéknevek	32	17,20	44	32,83
Egyéni tulajdonságon alapuló vezetéknevek	44	23,65	31	23,13
Egyéb vezetéknevek	2	1,07	–	–
Összesen:	186	99,98	134	99,98

1. sz. táblázat

MEGOSZLÁS A TÍPUSOKON BELÜL

Származásra utaló vezetéknevek	Szláv		Német	
	szám	%	szám	%
Az apa nevéből alakult vezetéknevek	66	61,11	31	52,54
Az anya nevéből alakult vezetéknevek	2	1,85	–	–
A származás helyére utaló vezetéknevek	40	37,03	28	47,45
Összesen:	108	99,99	59	99,99

2. sz. táblázat

6. A magyar és szlovák családnevek rendszere 40.

7. Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon 107.

Az apa nevéből alakult vezetéknevek	Szláv		Német	
	szám	%	szám	%
Ósi személynév, az apa keresztnéve	6	9,09	7	22,58
A keresztnév rövidülése, illetve továbbképzése	40	60,60	24	77,41
Az apa neve + a tőle való származást jelölő szuffixumok	20	30,30	–	–
Összesen:	66	99,99	31	99,99

3. sz. táblázat

A származás helyére utaló vezetéknevek	Szláv		Német	
	szám	%	szám	%
Népnevek	–	–	5	17,85
Pusztá helynév	–	–	6	21,42
Nagyobb egység + szuffixum	4	10,00	3	10,71
Helységnév + szuffixum	28	70,00	10	35,71
Lakóhelyre utaló vezetéknevek	8	20,00	4	14,28
Összesen	40	100,00	28	99,97

4.sz. táblázat

Foglalkozást, tisztséget, állapotot jelentő vezetéknevek	Szláv		Német	
	szám	%	szám	%
A foglalkozás, tisztség, az állapot megnevezése	24	75,00	35	79,54
A foglalkozás eszköze	2	6,25	3	6,81
A foglalkozás terméke	6	18,75	6	13,63
Összesen:	32	100,00	44	99,98

5. sz. táblázat

Egyéni tulajdonságon alapuló vezetéknevek	Szláv		Német	
	szám	%	szám	%
Testi tulajdonságra utaló vezetéknevek	13	29,54	16	51,61
Lelki tulajdonságra utaló vezetéknevek	18	40,90	12	38,70
Egyéb, illetve a névadás indítéka mindkét tulajdonság lehet	13	29,54	3	9,67
Összesen:	44	99,98	31	99,98

6. sz. táblázat

IRODALOM

- Bach, A.*
1952–53. Deutsche Namenkunde I. 1–2. Heidelberg
- Bahlow, H.*
1967. Deutsches Namenlexikon. München
- Bakos F.,*
1982. A magyar szókészlet román elemeinek története. Bp.
- Dauzat, A.*
1951. Dictionnaire étymologique des noms et prénoms de France. Paris
- Fényes E.,*
1851. Magyarország geographiai szótára . . . I–IV. Pest
- B. Gergely P.,*
1981. A kalotaszegi családnevek rendszertani és funkcionális vizsgálata. Bp.
- Gottschald, M.*
1971. Deutsche Namenkunde. Berlin
- Horecký, J.*
1959. Slovtovorná sústava slovenčiny. Bratislava
- Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon*
1984. (Szerk.: Kunt E.–Szabadfalvi J.–Viga Gy.) Miskolc
- Kniezsa I.,*
1965. A magyar és szlovák családnevek rendszere. Bp. (kézirat)
1974. A magyar nyelv szláv jövevényszavai I–II. Bp.
- Kopečný, F.*
1974. Průvodce našimi jmény. Praha
- Lutterer, I.–Majtán, M.–Šrámek, R.*
1982. Zeměpisná jména Československa. Praha
- Magyar Nyelv. Folyóirat.* Bp. I. 1905.
- Majtán, M.–Považaj, M.*
1983. Meno pre naše diet'a. Bratislava
- Mező A.,*
1982. A magyar hivatalos helységnévvadás. Bp.
- Mizser L.,*
1986. Cserépfalu XVI–XVII. századi vezetéknevei (HOM. Évk. XXIV. 223–35., Miskolc
1980. Cserépfalu személynevei – 1548–1720. Bp.
1976. Névhelyettesítés és névkihagyás. Magyar Nyelv LXXII, 326–8.
- Moldanová, D.*
1983. Naše příjmení. Praha
- Névtani Értesítő.* Folyóirat. Budapest, I. 1979.

Orosz B.,

1974–80. Családnevek Nyíregyházán a XVIII. század második felében. Nyíregyháza *Prosvjetin imenoslov*. Zagreb, 1984.

Répáshuta. Egy szlovák falu a Bükkben. (Szerk.: *Szabadfalvi J.–Viga Gy.*) Miskolc, 1984.

Scheiberné Bernáth L.,

1984. A magyarországi zsidóság személy- és családnévei II. József névadó rendeletéig. Bp.

Schwartz E.,

1933. A nyugat-magyarországi német helységnevek. Bp.

Slovník slovenského jazyka I–VI. Bratislava, 1959–68.

FAMILIENNAMEN FREMDER HERKUNFT IN CSERÉPFALU 1550–1974

(Auszug)

In Cserépfalu kamen im Verlauf von 425 Jahren 1313 verschiedene Namen vor. Fremde – das heisst, die Form der Namensgebung ist nicht ungarisch – sind davon 345 (28,44%). Dieser Wert liegt einwenig hoch. Aus diesem Grunde haben wir auch die nur einmalig vorkommenden Namen mit aufgenommen. Unter den Familiennamen fremder Herkunft waren 186 slawische (vorwiegend slowakische) (53,91%), deutsche 134 (38,84%) und andere (zigeunerische, griechische, französische, lateinische, italienische, rumänische und solche unbekannter Herkunft) 25 (2,88%). Anhand der Beweggründe für die Namensgebung legten wir vier Gruppen fest: 1. Namen, die auf die Abstammung hinweisen, 2. Namen, die auf ein Handwerk, einen Posten oder einen Zustand hinweisen, 3. Namen aufgrund von individuellen Eigenschaften (körperliche bzw. geistige Eigenschaften) und 4. weitere (unbekannte) Namen. Das slawische bzw. deutsche Namensgut wird gesondert in weitere Kategorien unterteilt vorgestellt, indem die übrigen Namen der Sprache nach aufgezählt werden. Je Kategorie fertigten wir gesonderte Tabellen an. Diese stimmen im allgemeinen mit den in der Literatur auffindbaren Prozentangaben überein. Es wurde auch eine Gegenüberstellung mit dem ungarischen Namensgut durchgeführt. (HOM Évk. XXIV, 230–1).

Lajos Mizser